

Olovlig tobaksförsäljning

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2009/10:207 Olovlig tobaksförsäljning.

Med anledning av propositionen har tre följdmotioner väckts.

I propositionen föreslås förändringar i tobakslagen (1993:581) som syftar till en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns och en effektivare tillsyn. Bland annat skärps kraven på näringsidkare som bedriver försäljning av tobaksvaror genom att försäljning inte får påbörjas förrän en anmälan har gjorts till kommunen. Det föreslås också att kommunen ska kunna meddela försäljningsförbud vid allvarliga eller upprepade överträdelser av bestämmelserna i tobakslagen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581). Dock föreslår utskottet att lagändringarna träder i kraft den 1 augusti 2010. Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

I betänkandet finns 7 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	6
Utgångspunkter för tobakspolitiken	6
Propositionen	6
Aktuellt	7
Internationellt	8
Följdmotioner	9
Utskottets ställningstagande	10
Skärpta krav på anmälan	11
Propositionen	11
Följdmotioner	12
Utskottets ställningstagande	12
Näringsidkarens ansvar	12
Propositionen	13
Följdmotion	14
Utskottets ställningstagande	14
Lagförslagen i övrigt	15
Propositionen	15
Utskottets ställningstagande	18
Reservationer	19
1. Utgångspunkter för tobakspolitiken, punkt 1 (s)	19
2. Utgångspunkter för tobakspolitiken, punkt 1 (v)	19
3. Utgångspunkter för tobakspolitiken, punkt 1 (mp)	20
4. Dold försäljning, punkt 2 (v, mp)	21
5. Bildinformation, punkt 3 (v, mp)	21
6. Skärpta krav på anmälan, punkt 4 (s, v, mp)	22
7. Näringsidkarens ansvar, punkt 5 (v, mp)	23
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	24
Propositionen	24
Följdmotionerna	24
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	26
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag	32

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Utgångspunkter för tobakspolitiken

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:So16 av Ylva Johansson m.fl. (s) yrkande 1 och

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkandena 1–4.

Reservation 1 (s)

Reservation 2 (v)

Reservation 3 (mp)

2. Dold försäljning

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:So17 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 2 och

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 6.

Reservation 4 (v, mp)

3. Bildinformation

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:So17 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 3 och

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 7.

Reservation 5 (v, mp)

4. Skärpta krav på anmälan

Riksdagen antar 12 c § i regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581). Därmed bifaller riksdagen proposition

2009/10:207 i denna del och avslår motionerna

2009/10:So16 av Ylva Johansson m.fl. (s) yrkande 2,

2009/10:So17 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 1 och

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 5.

Reservation 6 (s, v, mp)

5. Näringsidkarens ansvar

Riksdagen antar 12 d § i regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581). Därmed bifaller riksdagen proposition

2009/10:207 i denna del och avslår motion

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 8.

Reservation 7 (v, mp)

6. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581) i den mån det inte omfattas av vad utskottet föreslagit under punkterna 4 och 5 med de ändringarna att 19 a § får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3 och att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 augusti 2010.

Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2009/10:207 i denna del.

Stockholm den 3 juni 2010

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Ylva Johansson (s), Christer Engelhardt (s), Marianne Kierkemann (m), Lars U Granberg (s), Barbro Westerholm (fp), Marina Pettersson (s), Jan R Andersson (m), Lennart Axelsson (s), Margareta B Kjellin (m), Elina Linna (v), Thomas Nihlén (mp), Finn Bengtsson (m), Ann Arleklo (s), Gustav Nilsson (m), Gunnel Wallin (c) och Lars-Axel Nordell (kd).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition 2009/10:207 Olovlig tobaksförsäljning. Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1 och lagförslagen i bilaga 2. Lagförslagen har granskats av Lagrådet.

Med anledning av propositionen har tre följdmotioner väckts, bilaga 1.

Utskottet tar i ärendet initiativ till några redaktionella rättelser när det gäller regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581), bilaga 3.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås förändringar i tobakslagen (1993:581) som syftar till en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns och en effektivare tillsyn.

Kraven på näringsidkare som bedriver försäljning av tobaksvaror skärps. Försäljning får inte påbörjas förrän en anmälan har gjorts till kommunen. Till anmälan ska fogas ett egenkontrollprogram och de övriga uppgifter som behövs för kommunens tillsyn. Personal som ansvarar för försäljningen ska ges det stöd och den information som behövs för att de ska kunna följa lagens bestämmelser.

Såväl kommunen som polisen utövar tillsyn över bestämmelserna om handel i tobakslagen. En tillsynsmyndighet ska kunna begära polisens hjälp vid vissa tillsynsåtgärder om åtgärden inte kan utföras utan att polisens särskilda befogenheter att använda våld behövs. Kommuner ska kunna träffa avtal om samverkan i tobakstillsynen.

Det föreslås också att kommunen ska kunna meddela försäljningsförbud vid allvarliga eller upprepade överträdelse av bestämmelserna i tobakslagen. Ett sådant förbud får meddelas för högst sex månader. Om försäljningsförbud får anses vara en alltför ingripande åtgärd får varning i stället meddelas.

Vidare föreslås att överklagandebestämmelserna ändras; en kommuns beslut ska fortsättningsvis överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Även ett par nya straffbestämmelser föreslås: Att sälja tobaksvaror utan att först ha gjort en anmälan till kommunen kan medföra straffrättsligt ansvar, likaså att sälja tobak i strid med ett meddelat försäljningsförbud.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2010.

Utskottets överväganden

Utgångspunkter för tobakspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om tobakspolitik, dold försäljning och bildinformation.

Jämför reservationerna 1 (s), 2 (v), 3 (mp), 4 (v, mp) och 5 (v, mp).

Propositionen

Allmänna utgångspunkter

Tobaksvanor grundläggs ofta i unga år. Att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende är ett av tobakslagens (1993:581) viktigaste syften. Tobakslagen 12 § föreskriver att tobaksvaror inte får säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Det är regeringens bedömning att de flesta näringsidkare är sköt-samma. Upprepade undersökningar visar dock att efterlevnaden av ålderskontrollen kan förbättras. Ett stort antal ungdomar under 18 år lyckas, trots att det är förbjudet, fortfarande köpa tobaksvaror. Det finns därför ett behov att se över hur tillsynen kan effektiviseras för att förbättra efterlevnaden av bestämmelsen om en åldersgräns för handel med tobaksvaror.

Det övergripande målet för den svenska tobakspolitiken är att minska tobaksbruket, och de nationella etappmålen för tobaksområdet är vägledande för regeringens satsningar på tobaksområdet (prop. 2007/08:110, bet. 2007/08:SoU11). Etappmålen är

- en tobaksfri livsstart från 2014
- en halvering till 2014 av antalet ungdomar under 18 år som börjar röka eller snusa
- en halvering till 2014 av andelen rökare bland de grupper som röker mest
- att ingen ofrivilligt ska utsättas för rök i sin omgivning.

Statens folkhälsoinstitut (FHI) har som sektorsansvarig myndighet nationellt samordningsansvar för det tobaksförebyggande arbetet och har även tillsynsansvar enligt tobakslagen. FHI har också i uppdrag att genomföra den nationella tobaksstrategin. Strategin har tre prioriterade områden, bl.a. en särskild satsning på att förebygga tobaksbruk bland barn och ungdomar.

Ett brett långsiktigt arbete som involverar många aktörer och bedrivs på många olika nivåer är grundläggande för att uppnå målen för barns och ungas rökning och snusning. Det är av stor vikt att samordningen av det

förebyggande arbetet fortsätter att utvecklas på alla nivåer och att alla berörda huvudmän bidrar till att skapa de förutsättningar som behövs för ett effektivt arbete.

Gällande rätt

Den 1 januari 1997 infördes ett förbud mot att sälja eller lämna ut tobaksvaror i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år (prop. 1995/96:228, bet. 1996/97:SoU4, rskr. 1996/97:7). Den 1 januari 1997 fick också kommunerna den omedelbara tillsynen över att åldersgränsen för inköp av tobak följs. Samtidigt infördes ett straffansvar för den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer eller lämnar ut tobaksvaror i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år.

Därefter har vissa ändringar gjorts i tobakslagen i syfte att ytterligare skydda minderåriga mot tobakens skadeverkningar. Den 1 juli 2002 infördes en bestämmelse om att den som i näringsverksamhet säljer tobaksvaror till konsumenter ska anmäla försäljningen hos den kommun där försäljningen sker (prop. 2001/02:64, bet. 2001/02:SoU8, rskr. 2001/02:235).

Den 1 juli 2005 infördes en uttrycklig bestämmelse om att tobaksvaror som säljs till konsumenter ska tillhandahållas på ett sådant sätt att ålderskontrollen kan genomföras och att detta även gäller när försäljningen sker via automat, postorder eller liknande. Samtidigt infördes en bestämmelse om att det på varje försäljningsställe ska finnas en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaksvaror till den som inte har fyllt 18 år (prop. 2004/05:118, bet. 2004/05:SoU21, rskr. 2004/05:260).

Aktuellt

I budgetpropositionen för 2010 (utg.omr. 9) uttalar regeringen bl.a. följande (s. 98 f.):

Tobaksrökning är fortsatt den största enskilda riskfaktorn för sjukdom och förtida död i Sverige. Att minska tobaksbruket är därför en prioriterad fråga trots att andelen rökare i befolkningen har sjunkit de senaste decennierna. Regeringen har för avsikt att fortsätta insatserna för att förebygga nyrekrytering bland barn och unga och stödja dem som vill sluta använda tobak genom att stödja det lokala arbetet, bl.a. i skolan, stimulera användandet av rökavvänjningsmetoder samt förstärka det nationella tillsynsarbetet.

— — —

Under de senaste åren har det byggts upp en rikstäckande och långsiktig hållbar struktur för det förebyggande arbetet med alkohol, narkotika, dopning och tobak i Sverige. Ett flertal studier både nationellt och internationellt har visat att detta är en förutsättning för ett effektivt och kunskapsbaserat drog- och brottsförebyggande arbete.

I Regeringskansliet har en samordningsfunktion inrättats i syfte att samordna regeringens insatser och effektivisera myndighetsstyrningen inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken. Samordningsfunktionen består av en arbetsgrupp med representanter för samtliga berörda departement (Samant) och ett sekretariat (ANDT-sekretariatet).

Regeringen beslutade den 28 januari 2010 om ett åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2010. Enligt programmet ligger inriktningen från 2009 – att använda sig av 18 särskilt prioriterade områden för ANDT-arbetet – fast för att säkerställa långsiktighet och kontinuitet i planeringen. Regeringen har som fokus att under 2010, inom ramen för de prioriterade områdena, stärka och utveckla samverkan och samordningen inom ett antal delområden, t.ex. barn och unga i riskzonen samt skolan som arena. Enligt regeringsbeslutet ska en särskild fokusgrupp kring barn och unga i riskzonen bildas inom Regeringskansliet som ett viktigt bidrag till en förbättrad samordning av insatserna. Fokusgruppen ska knytas till den interdepartementala gruppen Samant (se ovan).

I sitt svar på en skriftlig fråga (fr. 2008/09:47) om varningsbilder på cigarettpaketen svarade statsrådet Maria Larsson den 8 oktober 2008 bl.a. följande:

Beträffande frågan om att införa varningsbilder på tobaksförpackningar i Sverige finns det anledning att noga följa erfarenheterna från de länder som har infört sådana varningsbilder. Det är Statens folkhälsoinstitut som har att överväga om detta är en modell som bör införas också i Sverige.

Enligt uppgift från Statens folkhälsoinstitut utreder myndigheten för närvarande frågan om varningsbilder på tobaksförpackningar, och utredningen planeras vara färdig hösten 2010.

Internationellt

I budgetpropositionen för 2010 (utg.omr. 9) uttalar regeringen bl.a. följande (s. 90):

Riksdagen beslutade 2005 att Sverige skulle ansluta sig till WHO:s ramkonvention om tobak. I dag är 160 länder part till konventionen. Under 2008 möttes partskonferensen, som är beslutande organ för konventionen, och beslut fattades om att anta ett antal icke-bindande riktlinjer till konventionen. Beslut fattades också om budgeten för konventionens arbete och om en process för att utarbeta ett protokoll om olaglig handel med tobaksvaror, som ska vara avslutad 2010.

Av Regeringens åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2010 framgår bl.a. följande (s. 41):

Under det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd har resultat uppnåtts även på tobaksområdet. Den 1 december 2009 antog EU:s ministerråd en rådsrekommendation om rökfria miljöer.

Inriktningen av rekommendationen överensstämmer med den svenska tobakspolitiken och tobakslagen. Rådsrekommendationen bygger på de icke-bindande riktlinjer som har utvecklats i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll om exponering av tobaksrök.

Den 7 juli 2005 anslöt sig Sverige till Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll. Målet med konventionen är att skydda nuvarande och framtida generationer från de förödande hälsomässiga, sociala, miljömässiga och ekonomiska konsekvenserna av tobaksbruk och exponering för tobaksrök, genom att tillhandahålla en ram för parternas genomförande av tobakskontrollåtgärder på nationell, regional och internationell nivå i syfte att fortlöpande och kraftigt minska tobaksbruket och exponeringen för tobaksrök. Konventionen innehåller följande områden:

- att de länderna som anslutit sig till konventionen ska skydda folkhälsan från tobakens skadeverkningar,
- att minska efterfrågan,
- att begränsa tillgången,
- miljöskydd och ansvarsfrågor,
- att utveckla och främja nationell forskning, initiera internationellt forskningssamarbete och inrätta system för epidemiologisk övervakning,
- frågor om den fortsatta utvecklingen och uppföljningen av konventionen.

Sammantaget kan man konstatera att på samtliga områden har beslut tagits som stödjer den svenska inriktningen på en samordnad ANDT-politik, särskilt på det förebyggande området.

Följdmotioner

I motion So16 av Ylva Johansson m.fl. (s) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett samlat förslag om ungdomar och tobak.

I motion So17 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att s.k. dold försäljning av tobak bör införas. Ett liknande yrkande finns i motion So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 6. Dold försäljning innebär att tobaksvaror inte är synliga på säljställen. I yrkande 3 (v) begärs ett tillkännagivande om att bildinformation om tobakens hälsorisker bör införas på förpackningarna. Ett liknande yrkande finns i motion So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 7. Motionärerna anser att text inte räcker.

I motion So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om samordning och samordningsansvar i folkhälsoarbetet. Motionären anser att det bör finnas ett regelverk för hur samordningen av arbetet utifrån folkhälsomålen och det praktiska folkhälsoarbetet ska ske på lokal, regional och nationell nivå. Arbetet mellan nivåerna behöver knytas ihop tydligt och det ska vara klart var samordningsansvaret ligger. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om en strategi för att genomföra åtagandena i WHO-konventionen Framework Convention on Tobacco Control. Motionären anser att en tydlig strategi behöver tas fram för att nå de mål som är uppsatta för 2014 och för målen i ramkonventionen om tobakskontroll som Sverige ratificerat. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att en

normförändring vad avser bruk av tobak bör eftersträvas. I yrkande 4 föreslås att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning med målet att minimera nyrekryteringen till nikotinberoende.

Utskottets ställningstagande

Det övergripande målet för den svenska tobakspolitiken är att minska tobaksbruket, och de nationella etappmålen för tobaksområdet är vägledande för regeringens satsningar på tobaksområdet (prop. 2007/08:110, bet. 2007/08:SoU11). Etappmålen är bl.a. en tobaksfri livsstart från 2014 och en halvering till 2014 av antalet ungdomar under 18 år som börjar röka eller snusa. Tobaksvanor grundläggs ofta i unga år, och att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende är ett av tobakslagens (1993:581) viktigaste syften.

Utskottet konstaterar att regeringen bedriver ett omfattande arbete på tobaksområdet, bl.a. har en samordningsfunktion inrättats i Regeringskansliet i syfte att samordna regeringens insatser och effektivisera myndighetsstyrningen inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken.

Vidare har regeringen nyligen beslutat om ett åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2010. Regeringen har som fokus att under 2010, inom ramen för 18 särskilt prioriterade områden, stärka och utveckla samverkan och samordningen inom ett antal delområden, t.ex. barn och unga i riskzonen.

Statens folkhälsoinstitut (FHI) har som sektorsansvarig myndighet nationellt samordningsansvar för det tobaksförebyggande arbetet och har även tillsynsansvar enligt tobakslagen. FHI har också i uppdrag att genomföra den nationella tobaksstrategin. Strategin har tre prioriterade områden, bl.a. en särskild satsning på att förebygga tobaksbruk bland barn och ungdomar.

En effektiv kommunal tillsyn är enligt utskottet grundläggande för att uppnå en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns i tobakslagen. För att kommunerna ska kunna sköta sin tillsyn på ett effektivt sätt är det viktigt att FHI och länsstyrelserna ger kommunerna information, råd och stöd som håller hög kvalitet.

Utskottet noterar vidare Sveriges internationella arbete på området, bl.a. arbetet med WHO:s ramkonvention om tobakskontroll och antagandet av en rådsrekommendation om rökfria miljöer. Inriktningen av rekommendationen överensstämmer med den svenska tobakspolitiken och tobakslagen och bygger på de icke-bindande riktlinjer som har utvecklats i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll.

Utskottet ser sammanfattningsvis mycket positivt på det arbete som pågår på tobaksområdet.

Av nu anförda skäl avstyrks motionerna So16 (s) yrkande 1 och So18 (mp) yrkandena 1–4 i den mån de inte kan anses tillgodosedda.

Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motionerna So17 (v) yrkande 2 och So18 (mp) yrkande 6. Motionerna avstyrks.

När det gäller frågan om att införa varningsbilder på tobaksförpackningar konstaterar utskottet att FHI utreder frågan och att utredningen planeras vara färdig hösten 2010. Riksdagen bör inte föregripa det arbetet.

Motionerna So17 (v) yrkande 3 och So18 (mp) yrkande 7 avstyrks.

Skärpta krav på anmälan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller 12 c § i regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581). Riksdagen avslår motioner om tillståndssystem för tobaksförsäljning.

Jämför reservation 6 (s, v, mp).

Propositionen

Regeringen föreslår att försäljning av tobaksvaror till konsumenter ska anmälas till kommunen innan försäljning får påbörjas. Till anmälan ska fogas ett egenkontrollprogram och de övriga uppgifter som behövs för kommunens tillsyn. Förändringar i verksamheten ska anmälas till kommunen utan dröjsmål. Utebliven anmälan kan medföra straffansvar.

Tobakslagen (1993:581) innehåller redan i dag bestämmelser om att den som säljer tobaksvaror ska anmäla försäljningen till den kommun där försäljningen sker. Syftet med bestämmelsen är att underlätta kommunens tillsyn.

Återkommande undersökningar har visat att ungdomar under 18 år trots gällande lagstiftning har väldigt lätt att få tag i tobak och att de ungdomar som använder tobak dagligen eller nästan dagligen i stor utsträckning kan köpa sin egen tobak vid ett försäljningsställe. Kravet på anmälan av försäljning av tobaksvaror är grundläggande för att kommunerna ska kunna utöva tillsyn. Kommunen får genom anmälan kännedom om var försäljning av tobaksvaror sker. Saknas kunskap om försäljningsställen blir det svårare att kontrollera om de uppfyller uppställda krav. Regeringen föreslår därför att kraven på anmälan skärps på så sätt att försäljningen inte får påbörjas förrän en anmälan har gjorts.

Ett antal remissinstanser har anfört att en tillståndsplikt bör införas då det bl.a. anses leda till en större regelefterlevnad. Regeringen anser att de lagändringar som nu föreslås, dvs. en skärpning av anmälningsplikten och en därtill knuten straffsanktion vid utebliven anmälan, kommer att leda till en större benägenhet att anmäla och till en större regelefterlevnad. Kommu-

nerna kommer därmed också att få en större möjlighet att utöva en effektiv tillsyn över tobakslagens bestämmelser om detaljhandel och åldersgräns för försäljning.

Av 12 c § tobakslagen följer att den som säljer tobaksvaror ska utöva s.k. egentillsyn, särskild tillsyn, över försäljningen och ansvara för att det finns ett för verksamheten lämpligt egentillsynsprogram. Begreppet egentillsyn är dock mindre bra som begrepp, och regeringen föreslår att det ändras till egenkontroll.

Följdmotioner

I motion So16 av Ylva Johansson m.fl. (s) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om tillståndssystem (licensiering) för tobaksförsäljning. Motionärerna föreslår att ett tillståndssystem (licensiering) införs i Sverige. Liknande yrkanden finns i motionerna So17 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 1 och So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 5.

Utskottets ställningstagande

Återkommande undersökningar har visat att ungdomar under 18 år trots gällande lagstiftning har väldigt lätt att få tag i tobak och att de ungdomar som använder tobak dagligen eller nästan dagligen i stor utsträckning kan köpa sin egen tobak vid ett försäljningsställe.

Kravet på anmälan av försäljning av tobaksvaror är grundläggande för att kommunerna ska kunna utöva tillsyn. Utskottet ställer sig bakom förslaget att anmälningsplikten skärps genom att försäljning av tobaksvaror till konsumenter ska anmälas till kommunen innan försäljning får påbörjas.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att de lagändringar som nu föreslås, dvs. en skärpning av anmälningsplikten och därtill knuten straffsanktion vid utebliven anmälan, kommer att leda till en större benägenhet att anmäla.

Utskottet tillstyrker 12 c § i regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen.

Av nu anförda skäl avstyrks motionerna So16 (s) yrkande 2, So17 (v) yrkande 1 och So18 yrkande 5.

Näringsidkarens ansvar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller 12 d § i regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581). Riksdagen avslår ett motionsyrkande om åldersgräns för försäljning av tobaksvaror.

Jämför reservation 7 (v, mp).

Propositionen

Näringsidkarens personalansvar

Regeringen föreslår att en näringsidkare som säljer tobaksvaror till konsumenter ska ge sin personal den information och det stöd som de kan behöva för att de ska kunna följa tobakslagens (1993:581) bestämmelser samt anslutande föreskrifter.

Den som säljer tobaksvaror till konsumenter är ansvarig för att verksamheten uppfyller de krav som ställs i tobakslagen. I många fall är det anställda som utför själva försäljningen, och den som är huvudansvarig för verksamheten står inte alltid själv i kassan. Det är då avgörande att personalen har fått den kunskap och den utbildning som krävs för att kunna följa tobakslagens bestämmelser om försäljning och utlämnande av tobaksvaror samt anslutande föreskrifter. Personalen behöver också ha kännedom om metoder för att kunna efterleva gällande regler vid försäljning av tobaksvaror. Det är viktigt att personalen kan hantera konfliktsituationer och har stöd från näringsidkaren i sitt agerande.

Regeringen anser att det är angeläget att näringsidkarens ansvar i detta hänseende lyfts fram och tydliggörs. I det egentillsynsprogram som näringsidkaren redan med dagens bestämmelser är skyldig att upprätta borde det framgå hur personalen informeras och vilket stöd som ges. Eftersom det fortfarande är lätt för ungdomar att själva kunna köpa tobak, är det dock angeläget att skärpa och tydliggöra kraven på dem som bedriver försäljning av tobak till konsumenter.

Regeringen föreslår därför att det i tobakslagen införs en bestämmelse som föreskriver att en näringsidkare ska ge personal som anlitas för att sälja tobaksvaror till konsumenter den information och det stöd som behövs för att följa tobakslagens bestämmelser samt anslutande föreskrifter. I den information och utbildning som avses är arbetssätt och rutiner för att efterleva 18-årsgränsen grundläggande.

Åldersgräns vid försäljning

Utredningen om tobaksförsäljning till unga föreslog en ny bestämmelse med innebörden att en näringsidkare inte får uppdra åt någon som inte har fyllt 18 år att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror till konsumenter. Regeringen gör bedömningen att en sådan bestämmelse inte bör införas.

Regeringen anser att det är angeläget att unga anställda ges erforderligt stöd och utbildning. Den föreslagna bestämmelsen om utvidgade krav på näringsidkaren att informera och stödja sina anställda är grundläggande. Inom ramen för det utvidgade egenkontrollprogrammet bör särskilt behandlas frågor som gäller organisationen av arbetet för minderåriga anställda som arbetar med försäljning av tobaksvaror.

Frågan om ålderskrav för den som säljer tobak har tidigare behandlats av Utredningen om genomförande av WHO:s ramkonvention om tobakskontroll i dess betänkande (SOU 2004:88) och av regeringen i den efterföl-

jande propositionen (prop. 2004/05:118). Såväl utredningen som regeringen ansåg då att skyddet för minderåriga i arbetslivet täcktes av arbetsmiljölagstiftningen och att det saknades skäl att lagstifta om förbud för minderåriga att sälja tobaksvaror. Regeringen föreslår i den nu aktuella propositionen att det i tobakslagen förtydligas att näringsidkare ska ge den person som säljer tobaksvaror den information och det stöd som behövs för att följa bl.a. lagens bestämmelser. Denna ändring gör att näringsidkarens ansvar lyfts fram.

Regeringen anser att en begränsning i enlighet med utredningens förslag om åldersgräns vid försäljning kan förorsaka problem för småföretagare och försvåra för personer under 18 år att få anställning inom vissa delar av handeln. Av denna anledning, och mot bakgrund av de övriga skärpningar av kontrollen och tillsynen som föreslås i denna proposition, delar regeringen inte utredningens uppfattning att det bör införas en åldersgräns vid försäljning. Däremot kommer regeringen följa genomslaget av de nya kraven på näringsidkarna och utvecklingen vad gäller minderårigas tillgång till tobak. Om det skulle visa sig nödvändigt i framtiden ämnar regeringen återkomma i frågan.

Följdmotion

I motion So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 8 begärs ett tillkännagivande om åldersgräns för att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ställer sig bakom förslaget att det i tobakslagen ska införas en bestämmelse med innebörden att en näringsidkare ska ge personal som anlitas för att sälja tobaksvaror till konsumenter den information och det stöd som behövs för att följa tobakslagens bestämmelser samt anslutande föreskrifter. Det är enligt utskottet särskilt angeläget att unga anställda ges det stöd och den utbildning som behövs.

Utskottet noterar att regeringen kommer att följa genomslaget av de nya kraven på näringsidkarna och utvecklingen vad gäller minderårigas tillgång till tobak och om det skulle visa sig nödvändigt återkomma i frågan.

Utskottet tillstyrker 12 d § i regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen.

Motion So18 (mp) yrkande 8 avstyrks.

Lagförslagen i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581) med de ändringarna att 19 a § får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3 och att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 augusti 2010.

Propositionen

En effektivare tillsyn

Regeringen föreslår att kommunens tillsynsansvar utvidgas till att omfatta även den omedelbara tillsynen på försäljningsställen över bestämmelserna om varningstexter, innehållsdeklaration m.m. i 9 och 11 §§ tobakslagen (1993:581).

Till skillnad från vad som gäller för bestämmelserna om handel m.m. är Statens folkhälsoinstitut (FHI) ensam tillsynsmyndighet när det gäller bestämmelserna om varningstexter m.m. i 9 och 11 §§ tobakslagen. FHI har inte någon decentraliserad tillsynsfunktion och har enligt regeringens bedömning sämre möjligheter än kommunerna att utöva en effektiv lokal tillsyn.

Enligt regeringen är det naturligt att det är kommunen som har tillsynsansvaret när det gäller förhållanden på eller i anslutning till försäljningsställen. Kommunen förutsätts ha kunskap om försäljningsställena i sin kommun och besöka dem för att kontrollera efterlevnaden av de bestämmelser i tobakslagen som kommunen har tillsyn över. Det handlar framför allt om försäljning och bestämmelserna om marknadsföring på säljstället. Regeringen anser att det är en naturlig utvidgning att ge kommunerna ansvar över att bestämmelserna om varningstexter m.m. i 9 och 11 §§ följs på försäljningsstället.

Regeringen föreslår även att kommunen och polismyndigheten ska underätta varandra om förhållanden av betydelse för deras tillsyn. En kommun som fattar beslut enligt tobakslagen ska sända en kopia av beslutet till FHI samt till den länsstyrelse och polismyndighet som berörs av beslutet.

Polisens ansvar

Regeringen föreslår att kommunen och polisen ska utöva tillsyn över bestämmelserna om handel i tobakslagen.

Den omedelbara tillsynen över tobakslagen utförs av kommunen. Polisen har dock viktiga uppgifter när det gäller att komma till rätta med den olagliga tobakshandeln och regeringen föreslår att också polisen ska ha en uttalad roll som tillsynsmyndighet.

Polisen och kommunen har självfallet olika roller när det gäller utövan- det av tillsynen. Polisens primära uppgift är att ingripa mot begångna brott, medan kommunens uppgift är framåtsyftande och ska säkerställa att regelsystemet följs i framtiden. De båda myndigheternas insatser kan stärka varandra.

För att polisen och kommunen ska kunna utbyta information om tillsy- nen och om de observationer som har gjorts i anslutning till denna bör polisens tillsynsansvar sammanfalla med kommunens i fråga om att över- vaka bestämmelserna om handel. Kommunen bör kontinuerligt informera polisen om anmälda försäljningsställen, meddelade försäljningsförbud m.m.

När kommunen stöter på särskilda svårigheter kan också tillsyn behöva genomföras tillsammans med polisen.

Kommunal samverkan

Regeringen föreslår att en kommun ska kunna träffa avtal med en annan kommun om att tillsynsuppgifter som kommunen har ska ombesörjas helt eller delvis av den andra kommunen. Kommunen får dock inte överlåta befogenheten att avgöra ärenden enligt 20 eller 20 a § tobakslagen.

En effektiv kommunal tillsyn är grundläggande för att uppnå en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns i tobakslagen. Kommunerna når dock mycket olika resultat när det gäller tillsyn enligt tobakslagen.

Sedan 1997 är det enligt 3 kap. 3 a § kommunallagen (1991:900) möj- ligt för kommunerna att samarbeta inom en gemensam nämnd om uppgif- ter som är gemensamma. Beslut fattas formellt av den kommun som har tillsatt nämnden. De samarbetsformer som kommunallagen erbjuder kräver en relativt omfattande anpassning av organisation och arbetsformer och har sedan bestämmelsen infördes bara utnyttjats i begränsad utsträckning.

Inom en del områden har möjligheter skapats för kommuner att anlita en annan kommun för att utföra vissa uppgifter, t.ex. inom miljö-, livsme- dels- och alkoholområdet. Kommunerna bör enligt regeringens mening få samma möjligheter att samverka när det gäller tobakstillsynen som inom andra tillsynsområden.

Varje kommun ska behålla ansvaret för sin verksamhet även om kommu- nen anlitar en person som är anställd i en annan kommun. Kommunerna ges möjlighet att genom avtal lämna över vissa uppgifter till en annan kom- mun utan att beslutanderätten överlämnas. Det kan exempelvis röra sig om tillsynsbesök eller olika utredningar av betydelse för tillsynen. Inom ramen för bestämmelsen finns möjlighet för kommunen att också delegera viss beslutanderätt till en tjänsteman som är anställd av den andra kommunen. Vissa beslut som innefattar myndighetsutövning bör dock inte få överlåtas.

Försäljningsförbud

Regeringen föreslår att en kommun får förbjuda en näringsidkare som till- handahåller tobaksvaror för försäljning till konsumenter att fortsätta försälj- ningen om hon eller han inte följer bestämmelserna i tobakslagen om

försäljning och utlämnande av tobaksvaror till minderåriga. Om ett förbud anses vara en alltför ingripande åtgärd får kommunen i stället meddela varning. Förbud att fortsätta försäljningen får meddelas för en tid av högst sex månader. Ett beslut om förbud mot fortsatt försäljning eller om varning gäller omedelbart om inte något annat anges i beslutet. Överträdelse av försäljningsförbud medför straffrättsligt ansvar.

Då de lagstiftningsåtgärder som hittills har vidtagits har visat sig vara otillräckliga för att uppnå en efterlevnad av åldersgränsen anser regeringen att tiden nu är mogen för att införa en bestämmelse om försäljningsförbud.

Försäljningsförbud innebär att försäljningen av tobaksvaror måste upphöra under viss tid. Detta är den mest ingripande åtgärden som en kommun kan använda sig av. Försäljningsförbud bör därför tillämpas med viss restriktivitet även i de fall försäljning av tobaksvaror till minderåriga har förekommit. I de fall där det i och för sig finns grund för försäljningsförbud, men ett förbud i det enskilda fallet anses vara en alltför ingripande åtgärd, bör kommunen ha möjlighet att meddela varning. Varning utgör en möjlighet för kommunen att markera att den uppfattar en överträdelse som allvarlig, även om verksamheten inte förbjuds.

Överklagande av kommuns beslut

Beslut som en kommun har fattat enligt tobakslagen, eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen, får i dag överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Ordningen att kommunens beslut överklagas till länsstyrelsen avviker från huvudregeln om överklagande i 22 a § förvaltningslagen (1986:223) enligt vilken beslut överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Regeringen föreslår därför att beslut som en kommun fattar enligt tobakslagen ska få överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Liksom i dag bör det gälla att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Straffbestämmelser

Regeringen föreslår att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet i sin näringsverksamhet tillhandahåller tobaksvaror för försäljning till konsument utan att först ha gjort anmälan till kommunen ska kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Är gärningen att anse som ringa ska det inte dömas till ansvar.

I syfte att förbättra efterlevnaden av kravet på anmälningsplikt finns det enligt regeringen behov av att införa en mer långtgående sanktionsåtgärd än den nuvarande möjligheten att meddela föreläggande eller förbud, och regeringen anser att kriminalisering är det mest lämpliga alternativet.

Kriminalisering av överträdelsen, med föreslagen straffskala och undantag från det straffbara området för ringa fall, får anses vara proportionerligt. Liknande bestämmelser finns bl.a. i lagen (2009:730) om detaljhandel med vissa receptfria läkemedel.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker även i övrigt regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen med de ändringarna att 19 a § får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3 och att tidpunkten för ikraftträdandet bestäms till den 1 augusti 2010.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Utgångspunkter för tobakspolitiken, punkt 1 (s)

av Ylva Johansson (s), Christer Engelhardt (s), Lars U Granberg (s), Marina Pettersson (s), Lennart Axelsson (s) och Ann Arleklo (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:So16 av Ylva Johansson m.fl. (s) yrkande 1 och avslår motion 2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Regeringens förslag bygger på förslagen från Utredningen om tobaksförsäljning till unga. Utredningen hade en begränsad utredningsuppgift, vilket gör att förslagen i propositionen riskerar att få ganska liten effekt.

För att påverka ungdomars tobaksvanor måste förslagen kompletteras med andra insatser. Information om rökningens skadeverkningar, priset på tobak och åtgärder för att minska marknadsföringen av tobak på säljställen och i medier är vid sidan av försäljningsbegränsningar av stor betydelse för antalet nya rökare och snusare.

Vi anser att regeringens proposition borde ha innehållit överväganden och förslag på fler områden än vad som nu är fallet. Vi efterlyser ett sammanhållet grepp kring tobak och ungdomar, och regeringen bör återkomma med ett samlat förslag i denna fråga.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Utgångspunkter för tobakspolitiken, punkt 1 (v)

av Elina Linna (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 2 och avslår motionerna

2009/10:So16 av Ylva Johansson m.fl. (s) yrkande 1 och

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkandena 1, 3 och 4.

Ställningstagande

Sverige bör bli betydligt mer offensivt, och en tydlig strategi behöver tas fram för att nå de mål som är uppsatta för 2014 och målen i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll som Sverige har ratificerat.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Utgångspunkter för tobakspolitiken, punkt 1 (mp)

av Thomas Nihlén (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkandena 1–4 och avslår motion

2009/10:So16 av Ylva Johansson m.fl. (s) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag anser att det bör finnas ett regelverk för hur samordningen av arbetet utifrån folkhälsomålen och det praktiska folkhälsoarbetet ska ske på lokal, regional och nationell nivå. Arbetet mellan nivåerna behöver knytas ihop tydligt, och det ska vara klart var samordningsansvaret ligger.

Jag menar även att Sverige bör bli betydligt mer offensivt och att en tydlig strategi behöver tas fram för att nå de mål som är uppsatta för 2014 och målen i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll som Sverige har ratificerat.

Vidare anser jag att en normförändring vad avser bruk av tobak bör eftersträvas. Regeringen bör därför lägga fram förslag som förändrar normen i samhället vad gäller rökning så att det förutsätts vara förbjudet där det inte uttryckligen tillåts.

Det behövs såväl lagstiftning som systematiska åtgärder över hela linjen, från ren information till livsstilskampanjer, för det tobaksfria idealet. För att nå dit krävs såväl skarpare regler för reklam och marknadsföringsåtgärder som ständigt pågående kampanjer riktade till alla åldrar. Jag anser att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att öka arbetet med att motverka nyrekrytering till tobaksberoende.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Dold försäljning, punkt 2 (v, mp)

av Elina Linna (v) och Thomas Nihlén (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2009/10:So17 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 2 och 2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 6.

Ställningstagande

Vi förordar, i likhet med flera remissinstanser, s.k. dold försäljning av tobaksprodukter. Förslaget innebär att produkterna inte får exponeras på försäljningsstället, vilket medför att kunden aktivt måste efterfråga tobaksprodukter från personalen.

Antalet länder som har förbjudit synlig tobak på säljställen växer. En analys av internationella erfarenheter och befintliga vetenskapliga studier av problemet med exponering av tobak på säljställen visar bl.a. att väl synliga tobaksvaror i butiker frestar barn att börja experimentera med tobak för att sedan riskera att fastna i ett tobaksbruk.

Vi vet att några större affärskedjor i Sverige är positivt inställda till lagstiftning om dold försäljning, och vi anser att det är något som bör bidra till att minska nyrekryteringen av tobaksbrukare. Vi anser därför att det bör lagstiftas om dold försäljning.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Bildinformation, punkt 3 (v, mp)

av Elina Linna (v) och Thomas Nihlén (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2009/10:So17 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 3 och 2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 7.

Ställningstagande

När det gäller information på cigarettpaketerna om produktens hälsokonsekvenser menar vi att text inte räcker. I en alltmer globaliserad värld där både konsumenter och varor rör sig tämligen fritt och produkter förpackas för stora språkområden är det svårt att informera begripligt med texter på små förpackningar.

En åtgärd som har varit framgångsrik internationellt är information i bildform. EU har rekommenderat sina medlemsstater att införa varningsbilder på cigarettpaketerna och har skapat ett gemensamt bildbibliotek med 42 bilder som länderna kan välja mellan.

Vi anser att Sverige bör införa bildinformation om tobakens skadeverkningar på tobaksförpackningarna.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Skärpta krav på anmälan, punkt 4 (s, v, mp)

av Ylva Johansson (s), Christer Engelhardt (s), Lars U Granberg (s), Marina Pettersson (s), Lennart Axelsson (s), Elina Linna (v), Thomas Nihlén (mp) och Ann Arleklo (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen antar 12 c § i regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581).

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:207 i denna del och motionerna

2009/10:So16 av Ylva Johansson m.fl. (s) yrkande 2,

2009/10:So17 av Elina Linna m.fl. (v) yrkande 1 och

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 5.

Ställningstagande

Flera remissinstanser har föreslagit att ett tillståndsförfarande bör införas för handel med tobaksvaror, bl.a. Statens folkhälsoinstitut. I Nationella folkhälsokommitténs betänkande Hälsa på lika villkor – nationella mål för folkhälsan (SOU 2000:91) föreslogs bl.a. ett tillståndssystem (licensiering) för tobakshandeln, och tillståndskrav finns i dag i flera länder.

Utredningen om tobaksförsäljning till unga visade att försäljning av tobak i Sverige sker på mer udda försäljningsställen och att antalet hittills inrapporterade försäljningsställen är misstänkt få, vilket även detta stärker argumenten för vikten av licensiering. En licensiering skulle förutom att öka efterlevnaden av åldersgränsen även kunna minska den illegala importen och distributionen av tobak.

Vi vill därför ta ett steg längre än regeringen och skärpa lagen ytterligare genom att i stället för att begära en anmälan till kommunen om försäljning införa ett tillståndssystem (licensiering) i Sverige. Detaljerna för hur ett tillståndssystem skulle se ut behöver givetvis beredas ytterligare. En tillståndsplikt skulle kunna omfatta även importörer och partihandlare. Försäljning mellan näringsidkare som saknar tillstånd bör förbjudas.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7. Näringsidkarens ansvar, punkt 5 (v, mp)

av Elina Linna (v) och Thomas Nihlén (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen antar 12 d § i regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:207 i denna del och motion 2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp) yrkande 8.

Ställningstagande

Utredningen om tobaksförsäljning till unga kom till slutsatsen att en åldersgräns på 18 år bör införas för försäljning av tobak. Slutsatsen har även stöd i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll, artikel 16 punkt 7.

Regeringen menar att en åldersgräns för försäljning, såsom föreslås i utredningen, kan förorsaka problem för småföretagare och försvåra för personer under 18 år att få anställning inom vissa delar av handeln.

Vi värnar också om såväl småföretagares situation som ungas möjlighet att få jobb. Samtidigt är det en mycket svår uppgift för en yngre person att stå upp för krav på legitimation eller att neka någon i samma ålder eller äldre som framhärdar att få köpa cigaretter. Svårigheterna är belagda i olika undersökningar som utredningen pekar på. Så länge det finns en vuxen i närheten som har huvudansvar är det inte något problem, men i likhet med utredningen menar vi att en näringsidkare inte bör få uppdra åt någon som inte har fyllt 18 år att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror till konsumenterna. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag med den innebörden.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2009/10:207 Olovlig tobaksförsäljning:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i tobakslagen (1993:581).

Följdmotionerna

2009/10:So16 av Ylva Johansson m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett samlat förslag om ungdomar och tobak.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillståndssystem (licensiering) för tobaksförsäljning.

2009/10:So17 av Elina Linna m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tobaksförsäljning bör vara licenspliktig.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att s.k. dold försäljning av tobak bör införas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bildinformation om tobakens hälsorisker bör införas på förpackningarna.

2009/10:So18 av Thomas Nihlén (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samordning och samordningsansvar i folkhälsoarbetet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en strategi för att genomföra åtagandena i WHO-konventionen Framework Convention on Tobacco Control.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en normförändring vad avser bruk av tobak bör eftersträvas.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning med målet att minimera nyrekryteringen till nikotinberoende.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillståndsplikt för tobaksförsäljning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om s.k. dold försäljning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om varningsbilder på förpackningar som innehåller tobak.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åldersgräns för att ensam ansvara för försäljning av tobaksvaror.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i tobakslagen
(1993:581)

Härigenom föreskrivs i fråga om tobakslagen (1993:581)¹

dels att 12 c, 19, 19 a, 21, 23 och 25–27 §§ samt rubrikerna närmast före 12 c och 27 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas sex nya paragrafer, 12 d, 19 c, 20 a, 23 a, 23 b och 27 a §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Anmälan och *egentillsyn*

Anmälan och *egenkontroll*

12 c §²

En näringsidkare *som tillhandahåller* tobaksvaror för försäljning till konsumenter *skall anmäla försäljningen hos den kommun där försäljningen sker. Anmälan skall göras senast när försäljningen påbörjas.*

Näringsidkaren *skall* utöva särskild *tillsyn (egentillsyn)* över försäljningen och ansvara för att det finns ett för verksamheten lämpligt *egentillsynsprogram.*

En näringsidkare *får inte tillhandahålla* tobaksvaror för försäljning till konsumenter *utan att först ha anmält försäljningen till den kommun där försäljningen ska ske.*

Näringsidkaren *ska* utöva särskild *kontroll (egenkontroll)* över försäljningen och ansvara för att det finns ett för verksamheten lämpligt *egenkontrollprogram.*

Till anmälan enligt första stycket ska näringsidkaren foga egenkontrollprogrammet och de övriga uppgifter som behövs för kommunens tillsyn. Om uppgifterna ändras ska det anmälas till kommunen utan dröjsmål.

12 d §

En näringsidkare som tillhandahåller tobaksvaror för försäljning till konsumenter ska ge personalen den information och det stöd som behövs för att personalen ska kunna följa denna lag och avslutande föreskrifter.

¹ Lagen omtryckt 2005:369.

² Senaste lydelse 2005:369.

19 §³

Den centrala tillsynen över att denna lag och föreskrifter *som meddelas med stöd av lagen* följs utövas av
 Den centrala tillsynen över att denna lag och *anslutande* föreskrifter följs utövas av

1. Arbetsmiljöverket när det gäller
 - a) lokaler och andra utrymmen som avses i 2 § och som är upplåtna enbart för personal, och
 - b) lokaler och andra utrymmen på vilka 8 § ska tillämpas.
 2. Statens folkhälsoinstitut när det gäller
 - a) miljöer som avses i 2 § och som inte är upplåtna enbart för personal,
 - b) lokaler som avses i 4 §,
 - c) varningstexter m.m. enligt 9, 10 och 11 §§,
 - d) handel enligt 12–12 b §§ och d) handel m.m. enligt 12–12 d §§, *anmälan och egentillsyn enligt 12 c §,*
 - e) produktkontroll m.m. enligt 16–18 §§, och
 - f) uppgifter om kostnader för marknadsföring enligt 18 b §, samt
 3. Konsumentombudsmannen när det gäller marknadsföring enligt 9 a § eller 14–14 b §§.
- Vid Konsumentombudsmannens tillsyn tillämpas bestämmelserna i marknadsföringslagen (2008:486).

19 a §⁴

Den omedelbara tillsynen över att denna lag och föreskrifter *som meddelas med stöd av lagen* följs utövas av
 Den omedelbara tillsynen över att denna lag och *anslutande* föreskrifter följs utövas av

1. Arbetsmiljöverket när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka verket har den centrala tillsynen, och
2. *den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer* när det gäller
 - a) de miljöer och lokaler för vilka Statens folkhälsoinstitut har den centrala tillsynen,
 - b) *bestämmelserna om handel m.m. enligt 12–12 c §§, och* b) *bestämmelserna om varningstexter m.m. i 9 och 11 §§ på försäljningsställen,*
 - c) bestämmelserna om marknadsföring m.m. i 14 och 14 a §§ när det gäller marknadsföringsåtgärder på eller i anslutning till försäljningsställen.
3. *kommunen och polismyndigheten när det gäller bestämmelserna om handel m.m. enligt 12–12 d §§.*

³ Senaste lydelse 2008:495.

⁴ Senaste lydelse 2005:369.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt första stycket 2. Länsstyrelsen *skall*

1. följa kommunernas verksamhet och biträda kommunerna med information och råd, och

2. främja samarbete mellan olika tillsynsmyndigheter och mellan tillsynsmyndigheter och andra.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt första stycket 2. Länsstyrelsen *ska*

19 c §

En kommun får träffa avtal med en annan kommun om att tillsynsuppgifter som kommunen har enligt denna lag ska ombesörjas helt eller delvis av den andra kommunen. Kommunen får dock inte överlåta befogenheten att avgöra ärenden enligt 20 eller 20 a §.

20 a §

Vid allvarliga eller upprepade överträdelser av bestämmelserna i denna lag får kommunen förbjuda en näringsidkare som tillhandahåller tobaksvaror för försäljning till konsumenter att fortsätta försäljningen eller, om förbud får anses vara en allför ingripande åtgärd, meddela varning.

Ett förbud enligt första stycket meddelas för en tid av högst sex månader.

Beslut enligt första stycket gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

21 §⁵

En tillsynsmyndighet får besluta att en tobaksvara *skall* tas om hand, om den bjuds ut till försäljning eller uppenbart är avsedd att bjudas ut till försäljning i strid med lagen eller en föreskrift som meddelats med stöd av lagen. Kronofogdemyndigheten *skall* vid behov lämna handräckning när en vara *skall* tas om hand.

Om en vara har tagits om hand, får ägaren under tillsynsmyndig-

En tillsynsmyndighet får besluta att en tobaksvara *ska* tas om hand om den bjuds ut till försäljning eller uppenbart är avsedd att bjudas ut till försäljning i strid med denna lag eller anslutande föreskrifter.

Om en vara har tagits om hand, får ägaren under tillsynsmyndig-

⁵ Senaste lydelse 1996:941.

hetens kontroll vidta de rättelser som behövs för att varan *skall* få säljas. Varan *skall* återlämnas om det görs sannolikt att den inte kommer att säljas i strid med *lagen* eller *en föreskrift som har meddelats med stöd av denna*. I annat fall får varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

Ett beslut enligt första stycket gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

hetens kontroll vidta de rättelser som behövs för att varan *ska* få säljas. Varan *ska* återlämnas om det görs sannolikt att den inte kommer att säljas i strid med *denna lag* eller *anslutande föreskrifter*. I annat fall får varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

23 §⁶

För att fullgöra sina uppgifter enligt denna lag har en tillsynsmyndighet rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som berörs av *lagen* eller av *föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen* och får där göra undersökningar och ta prover. För uttagna prov betalas inte ersättning. *Kronofogdemyndigheten skall lämna den handräckning som behövs för tillsynen.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet att ersätta en tillsynsmyndighets kostnader för provtagning och undersökning av prov.

För att fullgöra sina uppgifter enligt denna lag har en tillsynsmyndighet rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som berörs av *denna lag* eller *anslutande föreskrifter* och får där göra undersökningar och ta prover. För uttagna prov betalas inte ersättning.

23 a §

Kommunen och polismyndigheten ska underrätta varandra om förhållanden som är av betydelse för tillsynen.

En kommun som har fattat beslut i ett ärende enligt denna lag ska skicka en kopia av beslutet till Statens folkhälsoinstitut samt den länsstyrelse och polismyndighet som berörs av beslutet.

23 b §

Polismyndigheten ska på begäran av en annan tillsynsmyndighet lämna den hjälp som behövs vid tillämpningen av 21 och 23 §§.

En begäran enligt första stycket får göras endast om

⁶ Senaste lydelse 1996:941.

1. *det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att polisens särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller*

2. *det annars finns synnerliga skäl.*

25 §⁷

Beslut som en *i 19 a §* angiven nämnd har fattat enligt denna lag eller enligt en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut som en *kommun* har fattat enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut som Statens folkhälsoinstitut har meddelat med stöd av 20 § första stycket eller 21 § eller som Arbetsmiljöverket meddelat får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

26 §⁸

Beslut om en föreskrift enligt 18 § eller 23 § andra stycket som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får inte överklagas.

Beslut om föreskrifter enligt 9 § som en myndighet har meddelat med stöd av ett bemyndigande får överklagas hos regeringen av tillverkare av tobaksvaror och importörer av tobaksvaror som är avsedda att säljas till konsumenter inom landet.

Ansvar

Ansvar m.m.

27 §⁹

Den som uppsåtligen bryter mot 11 § eller *den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 12 § första eller andra stycket* döms för olovlig tobaksförsäljning till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som uppsåtligen bryter mot 11 § eller *säljer tobaksvaror i strid med förbud som har meddelats enligt 20 a §* döms för olovlig tobaksförsäljning till böter eller fängelse i högst sex månader.

Detsamma gäller den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter

⁷ Senaste lydelse 2005:369.

⁸ Senaste lydelse 1996:941. Ändringen innebär att första stycket upphävs.

⁹ Senaste lydelse 2005:369.

*mot 12 § första eller andra stycket
eller 12 c § första stycket.*

Är gärningen att anse som ringa döms inte till ansvar.

*Den som har överträtt ett vites-
föreläggande eller ett vitesförbud
skall inte dömas till ansvar enligt
denna lag för gärning som omfattas
av föreläggandet eller förbudet.*

27 a §

*Den som har överträtt ett vites-
föreläggande eller ett vitesförbud
ska inte dömas till ansvar enligt
denna lag för gärning som omfat-
tas av föreläggandet eller förbu-
det.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2010.
2. En anmälan om försäljning av tobaksvaror enligt 12 c § som har gjorts före ikraftträdandet har fortsatt giltighet.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Förslaget till lag om ändring i tobakslagen (1993:581)

Regeringens förslag

Utskottets förslag

19 a §¹

Den omedelbara tillsynen över att denna lag och anslutande föreskrifter följs utövas av

1. Arbetsmiljöverket när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka verket har den centrala tillsynen, *och*

1. Arbetsmiljöverket när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka verket har den centrala tillsynen,

2. kommunen när det gäller

a) de miljöer och lokaler för vilka Statens folkhälsoinstitut har den centrala tillsynen,

b) bestämmelserna om varningstexter m.m. i 9 och 11 §§ på försäljningsställen, *och*

b) bestämmelserna om varningstexter m.m. i 9 och 11 §§ på försäljningsställen, *och*

c) bestämmelserna om marknadsföring m.m. i 14 och 14 a §§ när det gäller marknadsföringsåtgärder på eller i anslutning till försäljningsställen.

c) bestämmelserna om marknadsföring m.m. i 14 och 14 a §§ när det gäller marknadsföringsåtgärder på eller i anslutning till försäljningsställen, *och*

3. kommunen och polismyndigheten när det gäller bestämmelserna om handel m.m. enligt 12–12 d §§.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn enligt första stycket 2. Länsstyrelsen ska

1. följa kommunernas verksamhet och biträda kommunerna med information och råd, *och*

2. främja samarbete mellan olika tillsynsmyndigheter och mellan tillsynsmyndigheter och andra.

¹ Senaste lydelse 2005:369.